

"Alla vill så väl, men..!"

– Systemhinder för invandrade akademikers väg till ett matchande jobb

---

"Alla, vill så väl, men...."

- Systemhinder för invandrade akademikers väg till ett matchande jobb

Gilbert Fontana och Hedvig Modin

© Saco 2024

www.saco.se

Innehåll

Sammanfattning	3
Kapitel 1. Inledning	4
Kapitel 2. Sysselsättning och utbildningsmatchning	6
Huvudsaklig sysselsättning	8
Matchning mellan utbildning och yrke	14
Sammanfattning	19
Kapitel 3. Vägen tillbaka mot professionen	21
Myndigheter och insatser för invandrade akademiker	21
Uppföljning och utvärdering av olika insatser	23
Sammanfattning	24
Kapitel 4. En inblick i systemet	25
Hinder och bromsklossar	25
Individens ansvar och tillgång till information	25
Ett uppdelat ansvar och begränsade uppdrag	27
Ineffektivitet och bristande insatser	29
Olika geografiska förutsättningar	31
Osäkerhet, okunskap och sociala koder	33
Sammanfattning	34
Kapitel 5. Sammanfattande analys och slutsatser	35
Referenser	37
Bilaga 1. Metod & underlag	39
Statistikunderlag	39
Populationsavgränsningar	39
Definitioner och källor	40
Intervjustudien	43

Sammanfattning

Ett tydligt problem på svensk arbetsmarknad är den stora bristen på kvalificerad kompetens. Samtidigt har en tredjedel av Sveriges invandrade akademiker ett arbete som inte alls matchar deras utbildning.

Sammantaget rör det sig uppskattningsvis om över 60 000 personer vars utländska högskoleutbildning idag inte nyttjas fullt ut på arbetsmarknaden.¹ Det är inget annat än slöseri, särskilt när Sveriges ambition är att vara en ledande kunskapsnation. I den här rapporten har Saco tittat närmare på vilka hinder och bromsklossar som finns i det svenska systemet för att tillvarata invandrade akademikers kompetens.

Intervjuerna visar att den stora mängd aktörer som idag har ett uppdelat uppdrag och ansvar, begränsar möjligheterna att arbeta långsiktigt med individens och samhällets bästa i fokus. Individerna förväntas navigera sig fram i ett komplext system, bland insatser med osäker kvalitet och utan röd tråd.

För att stärka systemets förmåga att ta tillvara de invandrade akademikers kompetens efterfrågar Saco bland annat:

- ett tydligare uppdrag att samarbeta i myndigheters regleringsbrev och instruktioner.
- att en myndighet ges det övergripande ansvaret för matchning.
- att Arbetsförmedlingens insatser ska vara tillgängliga för akademiker som arbetar men som inte har ett jobb i nivå med sin kompetens.
- mer och bättre utvärdering för att säkerställa kvalitet och effektivitet i systemet för ett bättre tillvaratagande av invandrade akademikers kompetens.

---

¹ Uppgifterna grundar sig på officiell statistik från Statistiska centralbyråns undersökning *Högutbildade utrikes födda* beträffande personer som invandrat mellan 2008 – 2019. I Kapitel 2 och Bilaga 1 beskrivs statistiken mer ingående.

Kapitel 1. Inledning

Den svenska arbetsmarknaden står inför stora utmaningar med hög arbetslöshet i kombination med en utbredd kompetensbrist. Samtidigt är nära hälften av Europas högskoleutbildade migranter överkvalificerade för de jobb de har och Sverige är ett av de länder som är allra sämst på att tillvarata kompetensen.² När Sverige misslyckas med att ta vara på invandrade akademikers utbildningsinvestering blir det en förlust för såväl individen, näringslivet och samhället som helhet. En förbättrad matchning är en förutsättning för att minska kompetensbristen på arbetsmarknaden.

Matchning är ett begrepp som kan ha olika innebörd. Utifrån ett nationalekonomiskt perspektiv avser ofta matchning hur effektivt utbud och efterfrågan på arbetskraft möts på arbetsmarknaden. Matchningseffektiviteten kan till exempel mätas genom relationen mellan antal lediga jobb och antal arbetslösa.³ Men matchning kan också beskrivas utifrån hur väl utbildning överensstämmer med yrket, så kallad *utbildningsmatchning*. Om arbetstagares kompetens inte matchar yrket finns risk för produktivetsförluster. I denna rapport används begreppet matchning synonymt med begreppet utbildningsmatchning.

Saco har tidigare belyst invandrade akademikers situation på den svenska arbetsmarknaden. I rapporten *Orientering utan karta och kompass* 2013 intervjuade Saco invandrade akademiker om deras syn på och erfarenheter av den svenska arbetsmarknaden och visade bland annat att bristen på tydlig information som ett stort problem i etableringsprocessen.⁴ I rapporten *Sveriges utrikesfödda akademiker* 2015 sammanställde Saco beskrivande statistik över utrikes födda akademiker och konstaterade bland annat en betydligt sämre arbetsmarknadssituation än för inrikes födda akademiker.⁵ I rapporten *Vad kostar en akademiker* 2015 jämförde Saco utbildningskostnaden för en svenskutbildad akademiker och en invandrad akademiker med utländsk utbildning och visade att utbildningskostnaden för en svenskutbildad akademiker i genomsnitt var cirka åtta gånger högre än vad det kostar att komplettera eller validera en invandrad akademikers utbildning.⁶

Under de senaste åren har såväl invandringen som invandringspolitiken förändrats. Samtidigt har olika typer av insatser både påbörjats och

---

² Lighthouse Reports (2024) Brain waste. <https://www.lighthousereports.com/investigation/brain-waste/>, Publicerad 18 april 2024.

³ Matchningseffektiviteten kan bland annat beskrivas av relationen mellan antal lediga jobb och arbetslösa (i den nationalekonomiska litteraturen beskrivas detta ofta genom så kallade Beveridgekurvor eller matchningsfunktioner).

⁴ Edström, J. & Tafur Jonsson, N. (2013) *Orientering utan karta och kompass*. Saco

⁵ Edström, J. (2015) *Sveriges utrikesfödda akademiker*. Saco

⁶ Edström, J. (2015) *Vad kostar en akademiker? - En jämförelse av utbildningskostnaden för en svenskutbildad och en invandrad akademiker*. Saco

avslutats. Trots detta är matchningen mellan invandrade akademikers utbildning och arbete fortsatt låg.

Skillnader i matchning på arbetsmarknaden kan bero på flera faktorer. Till exempel kan innehållet i utbildningar variera mellan länder. Diskriminering är en annan faktor som förklarar skillnader mellan grupper. Forskning kring utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden är väldokumenterad, där bland annat utbildning, ålder och födelseregion har betydelse för utfall på arbetsmarknaden.⁷ I ett flertal nyligen publicerade studier undersöks det svenska systemets utformning och dess betydelse för migranternas matchning på arbetsmarknaden. Forskningen visar bland annat att högutbildades karriärer tenderar ”spolas tillbaka” när de kommer till Sverige, att högutbildade migranter särskilt påverkas när samarbete mellan olika aktörer brister och att möjlighet och incitament till samarbete är begränsat på grund av osammanhängande styrning, ett fragmentiserat uppdrag och kortsiktiga finansieringslösningar.⁸

I den här studien vill Saco fördjupa kunskapen om vilka hinder och bromsklossar som finns i det svenska systemet för att effektivt tillvarata invandrade akademikers kompetens. Med *systemet* avses här de myndigheter och andra aktörer som genom olika insatser spelar en roll för den invandrade akademikerns väg in på arbetsmarknaden. Med *insatser* avses de program, utbildningar eller andra aktiviteter som den invandrade akademikern på olika sätt kan ta del av.

I kapitel 2 ges en övergripande beskrivning av hur etableringen och matchningen ser ut för invandrade akademiker. I kapitel 3 ges en överblick av olika myndigheters roller för invandrade akademiker och några av de insatser som finns riktade till målgruppen. I kapitel 4 presenteras resultaten från den intervjustudie som Saco genomfört med nyckelpersoner med inblick i systemets olika delar. I kapitel 5 görs en sammanfattande analys och Sacos slutsatser presenteras. Data och metod beskrivs i Bilaga 1.

---

⁷ Se t.ex. IFAU:s forskningssammanfattning:

<https://www.ifau.se/Press/Forskningssammanfattningar/Utrikes-foddas-eta-pa-arbetsmarknaden/>

Senast uppdaterad 19 november 2022

⁸ Se Van Riemsdijk, M. (2023), *Career rewind: professional trajectories of pharmacists with a refugee background*, Institutionen för kulturgeografi, Uppsala universitet; Van Riemsdijk, M. (2024) *Unpacking "the system": Multi-level governance gaps in the labour market integration of highly skilled refugees*. International Migration, 00, 1–15. <https://doi.org/10.1111/imiq.13246>; Blasko, I. (2023), *One step forward, two steps back': labour market integration paths of highly-skilled refugees in Sweden*, Uppsala universitet

Kapitel 2. Sysselsättning och utbildningsmatchning

Under 2000-talet har antalet högutbildade i Sverige ökat kraftigt. Antalet individer i arbetsför ålder med en eftergymnasial utbildning på tre år eller längre har mer än fördubblats mellan år 2000 och 2020. Under samma period har andelen utrikes födda bland de högutbildade ökat från drygt 14 procent till närmare 25 procent. Utrikes födda akademiker utgör således en betydande andel av den högutbildade arbetskraften i Sverige.

I Figur 1 visas en schematisk översikt av Sveriges befolkning i arbetsför ålder år 2020. Totalt uppgick den arbetsföra befolkningen i åldern 25 – 64 år till knappt 5,3 miljoner. Av dessa hade drygt 1,5 miljoner, motsvarande 29 procent, minst en eftergymnasial utbildningsnivå motsvarande tre år eller längre. Totalt utgjorde utrikes födda en fjärdedel av den arbetsföra högutbildade befolkningen, motsvarande 376 300 personer. Av dessa invandrade ungefär hälften under perioden 2008 till 2019. En majoritet, 79 procent, hade en utländsk utbildning.

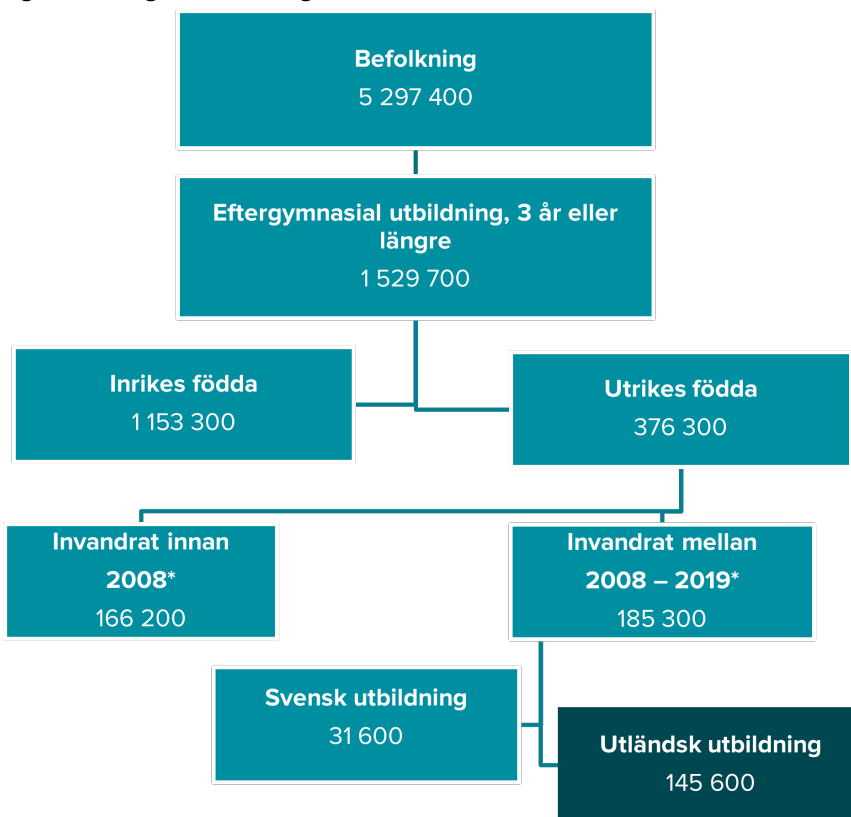
I detta kapitel redovisas sysselsättningsutfall och utbildningsmatchning på arbetsmarknaden för dessa invandrade akademiker som invandrat under denna tolvårsperiod.⁹ Uppgifterna bygger huvudsakligen på underlag från Statistiska centralbyråns löpande uppföljning av arbetsmarknaden för högutbildade utrikes födda¹⁰

---

⁹ Populationen som invandrat mellan 2008 – 2019 är särskilt intressant av flera skäl. Dels eftersom staten från 2010 övertog etableringsansvaret från kommunerna genom etableringsreformen. Tidsperioden har även kännetecknats av historisk hög invandring, inte minst under flyktingkrisen 2015.

¹⁰ SCB (2023) *Arbetsmarknaden 2020 för högutbildade utrikes födda. Invandrade 2008–2019*. Temarapport 2023:4

Figur 1 Sveriges befolkning, 25 – 64 år, 2020

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB).

*Antalet exkluderar personer som invandrat under 2020 och är korrigerad för misstänkt övertäckning i registret över totalbefolkningen (RTB). Se Bilaga 1 för ytterligare information.

Invandrade akademiker är i flera avseenden en heterogen grupp vilket ger olika förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden. I Tabell 1 redovisas beskrivande statistik över de akademiker som invandrat under perioden 2008–2019. Populationen utgörs av ungefär 145 600 personer där en knapp majoritet, 53 procent, var kvinnor. Nästan hälften av populationen, 46 procent, invandrade under 3-årsperioden 2016–2019.

Populationen består av relativt unga personer där ungefär 8 av 10 var mellan 25–44 år. Åldersstrukturen för de invandrade akademikerna borde således vara gynnsam för ett lyckat arbetsmarknadsinträde, då äldre migranter i genomsnitt har svårare att få fotfäste på den svenska arbetsmarknaden.¹¹

Den vanligaste födelseregionen för invandrade akademiker var Asien, där drygt 4 av 10 var födda. Den relativt stora flyktinginvandringen under 2010-talet, i synnerhet från Syrien, men också stor arbetskraftsinvandring från Indien stod för en väsentlig del av gruppen. En ungefär lika stor andel

¹¹ Enligt Gustafsson, Mac Innes och Österberg (2017) har migranter från låg- och medelinkomstländer låg sannolikhet att etablera sig på svensk arbetsmarknad efter 50 års ålder.

av de invandrade akademikerna var födda i Europa, där de flesta invandrat från EU utom Norden.

Tabell 1. Invandrade akademiker efter kön, invandringsår, ålder och födelseregion

	Kvinnor		Män		Samtliga	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Invandringsår						
2008 – 2011	17 921	57	13 615	43	31 536	22
2012 – 2015	25 128	53	22 542	47	47 670	33
2016 – 2019	34 656	52	31 751	48	66 407	46
2008 – 2019	77 705	53	67 908	47	145 613	100
Åldersgrupp						
25 – 34 år	28 292	57	21 305	43	49 597	34
35 – 44 år	33 196	53	29 689	47	62 885	43
45 – 54 år	12 224	50	12 209	50	24 433	17
55 – 64 år	3 993	46	4 705	54	8 698	6
25 – 64 år	77 705	53	67 908	47	145 613	100
Födelseregion						
Europa	33 938	57	26 044	43	59 982	41
<i>varav Norden</i>	3 749	56	2 908	44	6 657	5
<i>varav EU utom Norden</i>	18 680	56	14 572	44	33 252	23
<i>varav övriga Europa</i>	11 509	57	8 564	43	20 073	14
Afrika	4 570	43	6 060	57	10 630	7
Nordamerika	3 054	53	2 715	47	5 769	4
Sydamerika	3 096	57	2 377	43	5 473	4
Asien	32 411	52	29 858	48	62 269	43
Övriga	636	43	854	57	1 490	1
Samtliga regioner	77 705	53	67 908	47	145 613	100

Not: Andelstalen avser procent. Andelstalet för gruppen Samtliga avser andelen av den totala populationen.
Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB).

Huvudsaklig sysselsättning

Förvärvsfrekvens och sysselsättning kan beskrivas med olika indikatorer. Ett sätt att klassificera en individs ställning på arbetsmarknaden är att utgå från var personen erhåller sin inkomst. I SCB:s registerbaserade aktivitetsstatistik (RAKS) kan individer grupperas utifrån huvudsaklig inkomstkälla och på så vis klassificeras i olika aktiviteter.¹² I Tabell 2 jämförs huvudsaklig inkomstkälla för invandrade akademiker och inrikes födda år 2020.

Totalt var 73 procent av de invandrade akademikerna förvärvsarbetande. Motsvarande andel för högutbildade inrikes födda uppgick till 91 procent. Bland de invandrade akademikerna är det en något större andel som klassificeras som studerande eller föräldralediga jämfört med den inrikes

¹² En beskrivning av dataunderlaget som används i detta avsnitt ges i Bilaga 1.

födda populationen. Detta kan i viss mån förklaras av att de invandrade akademikerna har lägre genomsnittsålder. Samtidigt var andelen som var arbetslösa, befann sig i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, försörjde sig på ekonomiskt bistånd eller helt saknade inkomst, större jämfört med högutbildade inrikes födda. Sammantaget var det drygt 39 300 invandrade akademiker som inte förvärvsarbetade under 2020.

Tabell 2. Huvudsaklig inkomstkälla 2020, procent

	Invandrade akademiker	Inrikes födda
Förvärvsarbete	73	91
Studerande	5	2
Vård av barn/anhörig (inkl. föräldralediga)	5	2
Sjuk	0	1
Arbetslös	2	1
Förtidspensionär	0	1
Ekonomiskt bistånd	3	0
Arbetsmarknadspolitisk åtgärd	3	0
Ålderspensionär	0	1
Saknar inkomst	9	2

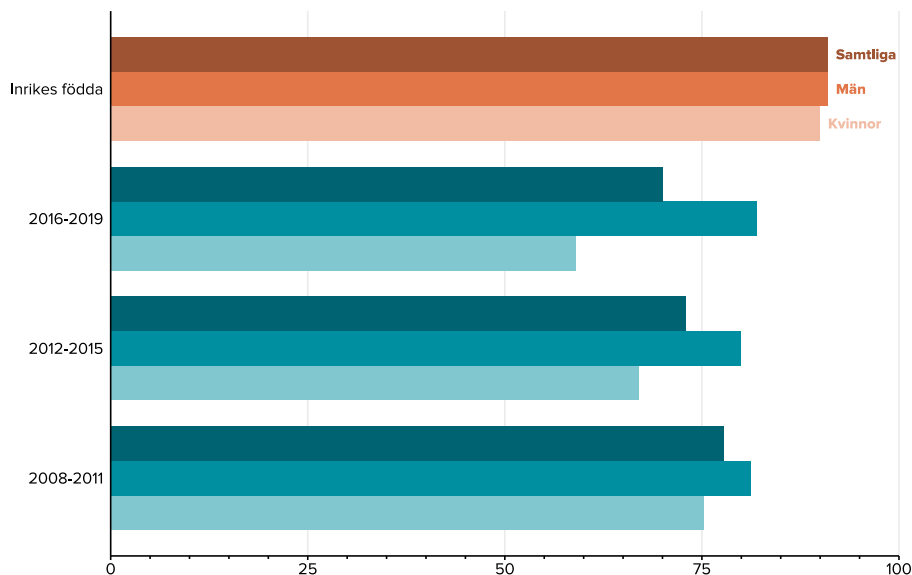
Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB).

Längre vistelsetid i Sverige bör sannolikt vara förknippat med ökad sysselsättning för invandrade akademiker. I Figur 2 visas förvärvsfrekvensen uppdelat efter kön och invandringsår. För de som invandrat mellan 2016–2019 uppgick förvärvsfrekvensen till 70 procent. Motsvarande andel för de som invandrat 2008–2011 uppgick till 78 procent.

Skillnaderna i förvärvsfrekvens mellan invandrade och inrikes födda akademiker verkar således minska i takt med längre vistelsetid. Denna förändring förfaller dock att nästan enbart drivas av stigande förvärvsfrekvens bland kvinnor.

Figur 2. Förvärvsfrekvens 2020 efter invandringsår och kön

Andel (%) med förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla.

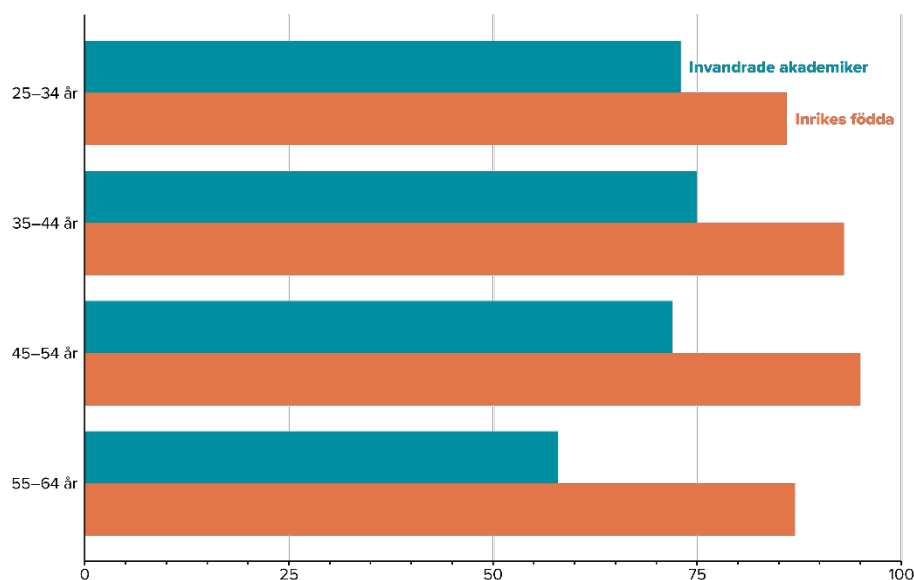

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

I Figur 3 visas förvärvsfrekvensen för invandrade akademiker uppdelat efter åldersgrupper. Förvärvsfrekvensen för de invandrade akademikerna var lägre jämfört med inrikes födda i alla åldersgrupper. Skillnaderna i förvärvsfrekvensen mellan grupperna tenderar att öka med ålder. I den yngsta åldersgruppen, 25–34 år, uppgick skillnaden i förvärvsfrekvens till 13 procentenheter. För de äldsta, 55–64 år, uppgick skillnaden till hela 29 procentenheter.

Figur 3. Förvärfrekvens efter åldersgrupp

Andel (%) med förvärfarbete som huvudsaklig inkomstkälla.

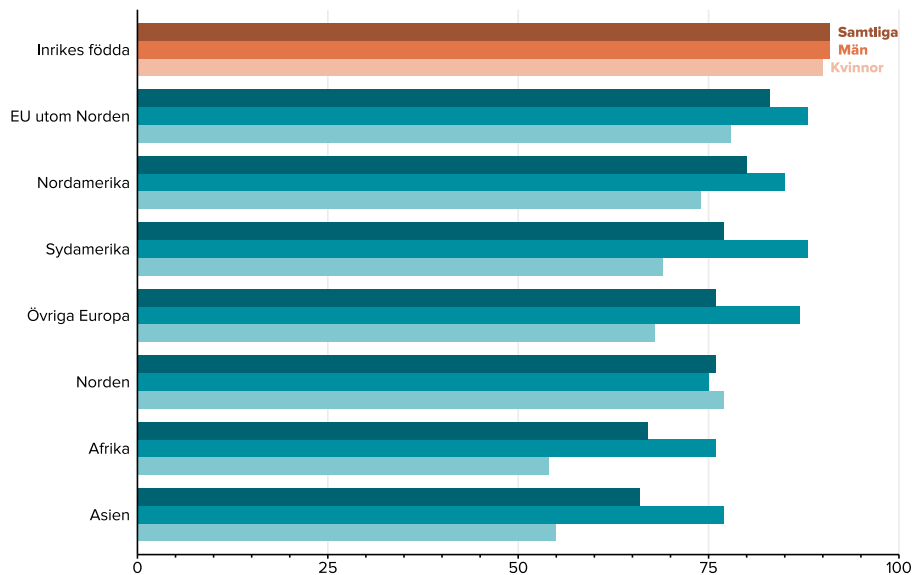

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

I Figur 4 illustreras invandrade akademikers förvärfrekvens efter födelseregion. Invandrade akademiker födda i EU utom Norden hade den högsta förvärfrekvensen, motsvarande 83 procent. Den relativt stora gruppen av akademiker födda i Asien hade den lägsta förvärfrekvensen som uppgick till 66 procent. Undantaget Norden var andelen män som förvärfarbetade större än andelen kvinnor för alla redovisade födelseregioner. Skillnaden i förvärfrekvens mellan könen var som störst i de två regioner med lägst förvärfrekvens, Asien och Afrika. Skillnaden mellan könen uppgick till 22 procentenheter för respektive födelseregion.

Figur 4. Förvärfrekvens efter födelseregion

Andel (%) med förvärsarbete som huvudsaklig inkomstkälla.

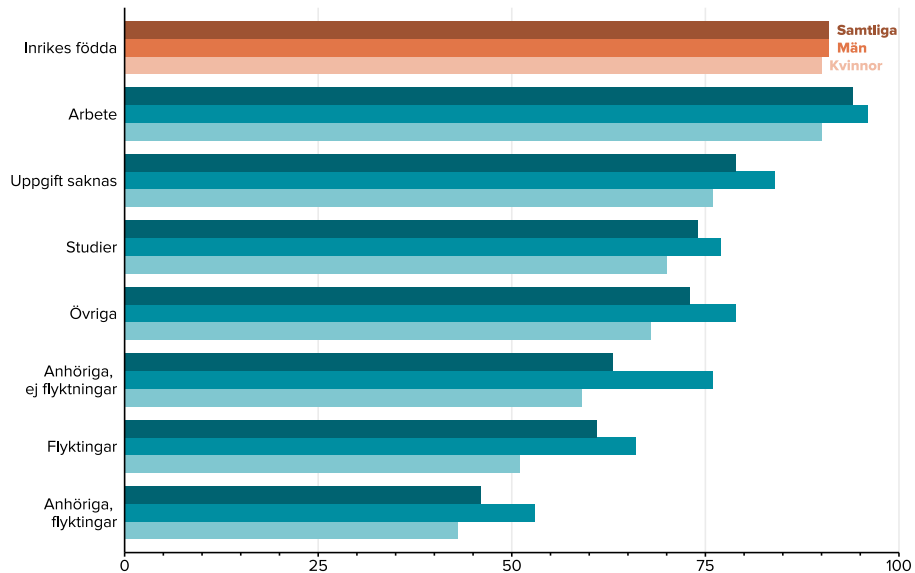

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

I Figur 5 redovisas invandrade akademikers förvärfrekvens uppdelat efter invandringskäl. Den högsta förvärfrekvens återfanns föga förvånande bland de akademiker som arbetskraftsinvandrat. För denna grupp uppgick andelen som förvärsarbetade till 94 procent, vilket var ungefär 3 procentenheter högre än inrikes födda akademiker. Lägst förvärfrekvens har invandrade akademiker som invandrat på grund av flyktingskäl eller som anhöriginvandrare. Bland de akademiker som invandrat som flyktinganhöriga var förvärfrekvensen endast 46 procent. Flyktingar och flyktinganhörigas låga sysselsättning och också långsamma etablering på den svenska arbetsmarknaden har tidigare dokumenterats av bland annat Åslund, Forslund och Liljeberg (2017).

Figur 5. Förvärfrekvens efter invandringsskäl

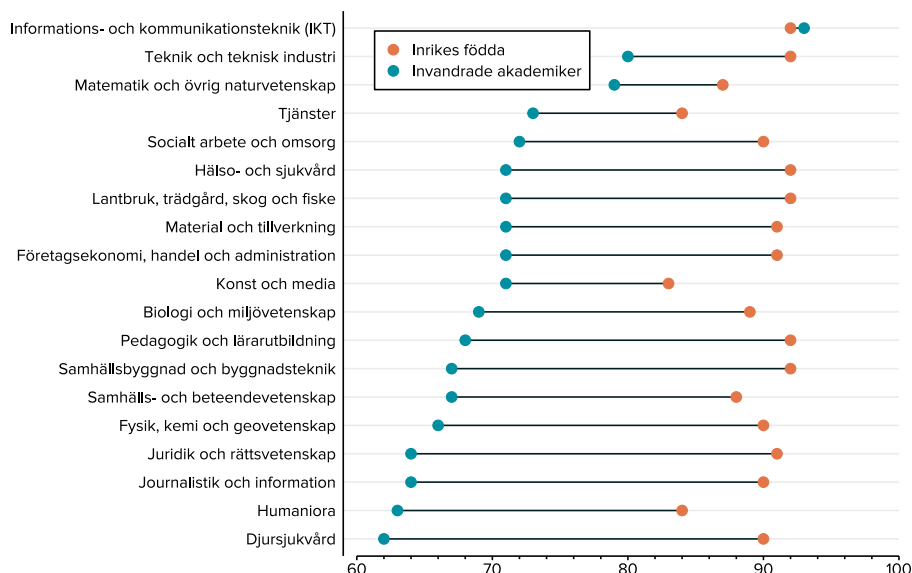
Andel (%) med förvärsarbete som huvudsaklig inkomstkälla.

Not: Uppgift saknas består huvudsakligen av personer från Norden och EU
Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

Förutsättningarna för invandrade akademikers sysselsättning påverkas sannolikt även av inriktningen på utbildningen. Det kan delvis bero på att vissa utbildningsinriktningar inte är lika gångbara på den svenska arbetsmarknaden eller kraven för att verka inom vissa yrken varierar för olika utbildningar. I Figur 6 visas förvärfrekvensen för invandrade akademiker och inrikes födda uppdelat på utbildningens huvudinriktning.

Figur 6. Förvärvsfrekvens 2020 efter utbildningsinriktning
Andel (%) med förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla.

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

Den i särklass högsta förvärvsfrekvensen för invandrade akademiker innehåses av personer med inriktning mot Informations- och kommunikationsteknik. Dessa har till och med en marginellt högre förvärvsfrekvens jämfört inrikes födda. Invandrade akademiker med inriktning mot Djursjukvård, Humaniora och Journalistik och information har de lägsta förvärvsfrekvenserna. Gapet i förvärvsfrekvens mellan invandrade och inrikes födda akademiker är som störst bland personer med en utbildningsinriktning mot Djursjukvård samt Juridik och rättsvetenskap.

Matchning mellan utbildning och yrke

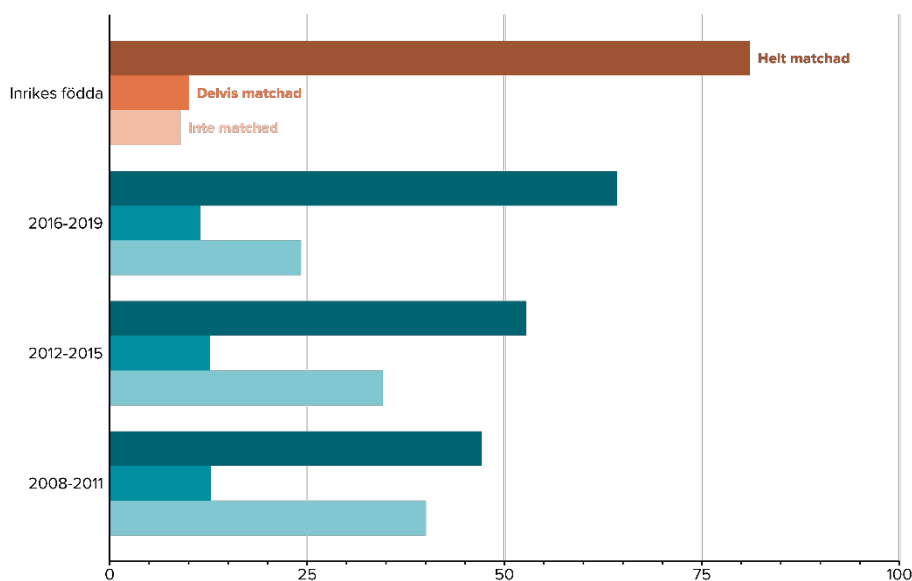
För att tillvarata invandrade akademikers kompetens behöver matchningen mellan utbildning och yrke fungera effektivt. Eftersom kompetensbristen på den svenska arbetsmarknaden är stor inom många områden blir utbildningsmatchningen särskilt viktig. I detta avsnitt beskrivs hur väl utbildningen överensstämmer med yrket för invandrade akademiker som förvärvsarbetade.¹³

Av de akademiker som invandrat mellan 2008 och 2019 med en utländsk utbildning hade 56 procent ett yrke som helt matchade utbildningen år 2020. Motsvarande andel bland högutbildade inrikes födda uppgick till 81 procent. På motsvarande sätt var det 32 respektive 9 procent av de förvärvsarbetande som hade ett yrke som inte alls matchade utbildningen.

¹³ Den statistik och metod som används i detta avsnitt beskrivs i Bilaga 1.

I Figur 7 visas överensstämmelsen mellan utbildning och yrke uppdelat efter invandringsår. Det råder till synes ett omvänt förhållande mellan matchning på arbetsmarknaden och vistelsetid i Sverige. Av de akademiker som invandrade mellan 2008–2011 hade ungefär 40 procent ett yrke som inte matchade utbildningen. För de som invandrade mellan 2016–2019 uppgick motsvarande andel till 24 procent.

Figur 7. Yrkets överensstämmelse med utbildningen efter invandringsår
Andel (%) av förvärvsarbetande.

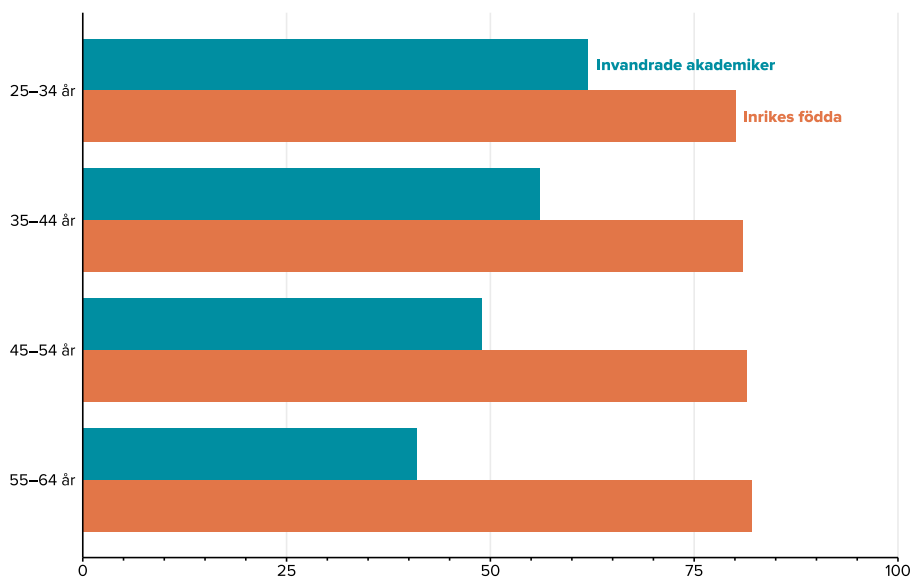

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

I Figur 8 visas överensstämmelsen mellan yrke och utbildning uppdelat på åldersgrupper. Matchningen tenderar att vara sämre för äldre jämfört med yngre invandrade akademiker. För de allra äldsta invandrade akademikerna, i ålder 55–64 år, är överensstämmelsen mellan yrke och utbildning låg. Endast 4 av 10 har ett helt matchande yrke, vilket kan jämföras med 8 av 10 bland inrikes födda akademiker i samma åldersgrupp.

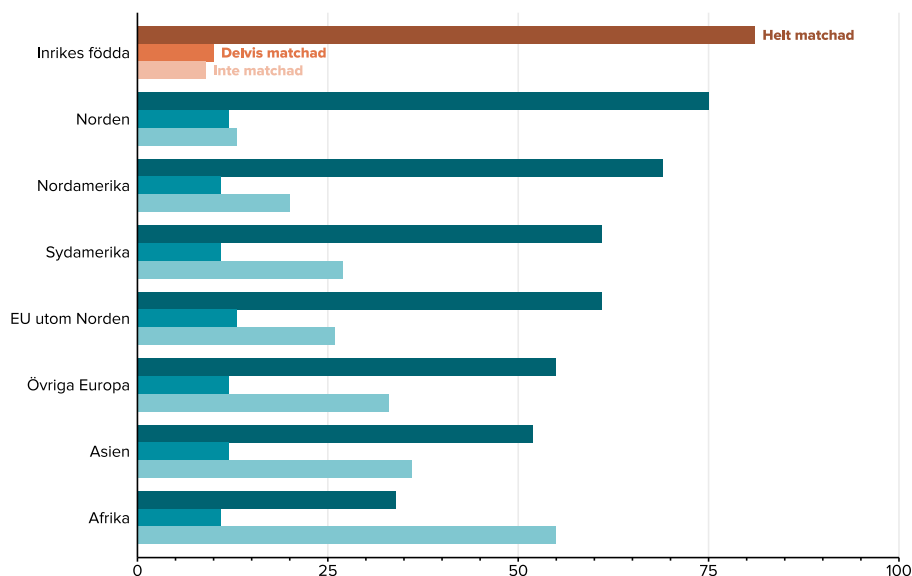
Figur 8. Yrkets överensstämmelse med utbildningen efter åldersgrupp
Andel (%) med ett yrke som helt matchar utbildningen.

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

I Figur 9 visas yrkets överensstämmelse med utbildningen uppdelat efter födelseregion. Invandrade akademiker från Norden har högst överensstämmelse mellan yrke och utbildning, 3 av 4 förvärvsarbetande har ett yrke som helt matchar utbildningen. Invandrade akademiker från Afrika har lägst överensstämmelse mellan yrke och utbildning. Fler än hälften av de förvärvsarbetande har ett yrke som inte matchar utbildningen. Även i den relativt stora invandrarpopulationen från Asien är överensstämmelsen mellan yrke och utbildning förhållandevis låg.

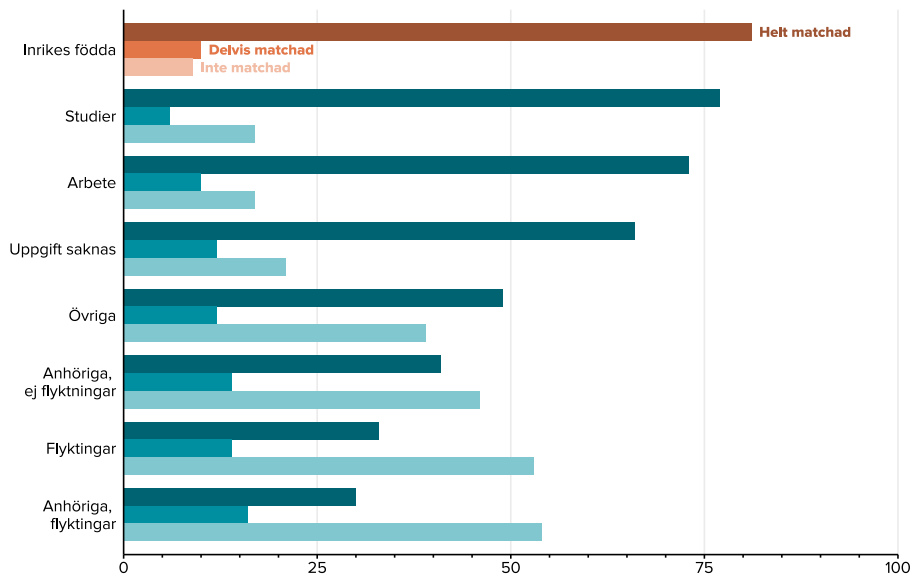
Figur 9. Yrkets överensstämmelse med utbildningen efter födelseregion
Andel (%) av förvärvsarbetande.

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

Överensstämmelse mellan yrke och utbildningen varierar också beroende på invandringsskäl, vilket illustreras i Figur 10. De akademiker som invandrat för studier och arbete har i stor utsträckning ett yrke som överensstämmer med utbildningen, men matchningen är ändå marginellt sämre jämfört med inrikes födda akademiker. Akademiker som invandrat på grund av flyktingskäl eller som anhöriga till flyktingar har förhållandevis låg överensstämmelse mellan yrke och utbildning. Över hälften av dessa är sysselsatta i ett yrke som inte matchar deras utbildning.

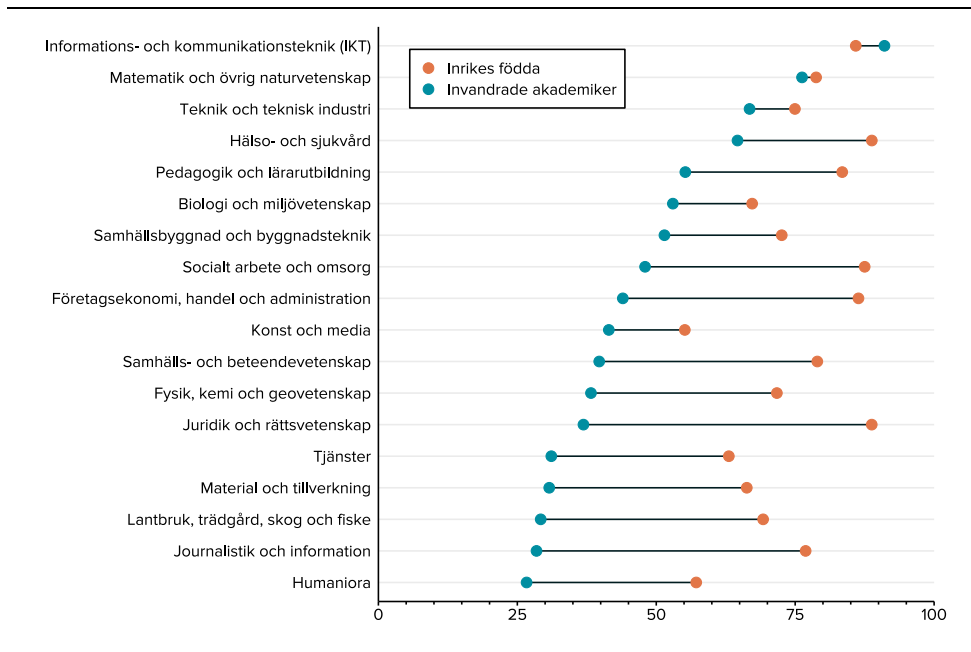
Figur 10. Yrkets överensstämmelse med utbildningen efter invandringskäl
Andel (%) av förvärvsarbetande.

Not: Uppgift saknas består huvudsakligen av personer från Norden och EU
Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

I Figur 11 visas andelen förvärvsarbetande med ett yrke som helt matchar utbildningen för invandrade akademiker och inrikes födda uppdelat på utbildningens huvudinriktning. Andelen invandrade akademiker med ett helt matchande yrke är som störst bland de med en inriktning mot Informations- och kommunikationsteknik. Andelen uppgick till 91 procent och var 5 procentenhet högre jämfört med inrikes födda akademiker.

Figur 11. Yrkets överensstämmelse med utbildningen efter inriktning
Andel (%) med yrke som helt matchar utbildningen.

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

Invandrade akademiker med inriktning mot Humaniora har lägst överensstämmelse med yrket. Detta kan delvis förklaras av att överensstämmelsen även bland inrikes födda akademiker är förhållandevis låg. De utbildningsinriktningar där skillnaden mellan invandrade akademiker och inrikes födda är som störst återfinns främst inom samhällsvetenskap, däribland Juridik och rättsvetenskap, Journalistik och information samt Företagsekonomi, handel och administration. Inom flera naturvetenskapliga inriktningar är i stället matchningsgapet mellan invandrade akademiker och inrikes födda mindre. Utöver den goda matchningen för personer med inriktning mot Informations- och kommunikationsteknik är matchningen även hög bland invandrade akademiker med utbildning mot Matematik och övrig naturvetenskap samt Teknik och teknisk industri.

Sammanfattning

Detta kapitel har beskrivit invandrade akademikers sysselsättning och matchning på den svenska arbetsmarknaden. Invandrade akademiker tillhör en grupp av utrikes födda där förutsättningarna för en god arbetsmarknadsetablering torde vara gynnsam, då behovet av utbildad arbetskraft på den svenska arbetsmarknaden varit stor under lång tid.

Sammanställningen i detta avsnitt visar att ungefär sju av tio invandrade akademiker som invandrat under perioden 2008–2019 kunde klassificeras som förvärvsarbetande under 2020. Bland inrikes födda akademiker förvärvsarbetade nio av tio. Samtidigt var matchningen mellan yrket och

utbildningen för de invandrade förvärvsarbetande förhållandevis låg. Drygt hälften av de invandrade akademikerna hade ett yrke som helt matchade deras arbete och en av tre hade ett yrke som inte alls matchade deras utbildning. Denna låga utbildningsmatchning är sannolikt mycket kostsam för enskilda individer och samhället i stort. I många fall tyder den aggregerade statistiken också på att grupper med lägre förvärvsfrekvens också har sämre matchning mellan yrke och utbildning.

Statistiken som redovisas i detta avsnitt består av den senaste publicerade officiella statistiken som undersöker högutbildade utrikes födda. Underlaget är främst ämnat att jämföra strukturella skillnader i arbetsmarknadsutfall och utbildningsmatchning mellan invandrade akademiker och inrikes födda. De efterföljande åren efter pandemin skedde en viss ökning av utrikes föddas arbetskraftsdeltagande och sysselsättning, samtidigt som arbetslösheten låg kvar på höga nivåer. Sysselsättningen för gruppen har dock minskat under 2023 och 2024 i takt med att konjunkturen mattats av. Det bör slutligen noteras att invandrade akademiker är en heterogen grupp som har varierande skäl till invandring, är födda i olika delar av världen och har invandrat i olika åldrar. Sannolikt har alla dessa bakgrundsfaktorer relevans för gruppens situation på arbetsmarknaden.

Kapitel 3. Vägen tillbaka mot professionen

Vägen till att som invandrad akademiker kunna börja arbeta i Sverige ser olika ut beroende på profession, skäl till invandring och var ifrån man kommer. Olika aktörer och insatser kan vara relevanta för vägen framåt. I det här kapitlet ges en överblick av olika myndigheters roller och några av de insatser som finns riktade till invandrade akademiker. Avslutningsvis presenteras några uppföljningar och utvärderingar som gjorts av insatsernas resultat.

Myndigheter och insatser för invandrade akademiker

Migrationsverket är för många som invandrat den myndighet de först möter. Myndigheten hanterar bland annat asylansökningar och anskaffar boenden.¹⁴ Migrationsverket har dock inget uppdrag att arbeta med etablering och matchning på arbetsmarknaden.

Kommunerna ansvarar bland annat för den kommunala vuxenutbildningen i Svenska för invandrare (sfi), samhällsorientering och annan vuxenutbildning. Sfi ska ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket.¹⁵ Inom studieväg 3, som särskilt vänder sig till personer med studievana, studerade närmare 57 000 kursdeltagare under 2022.¹⁶ Efter avslutad sfi fortsätter många vidare till att läsa svenska som andraspråk inom den kommunala vuxenutbildningen. Svenska som andraspråk syftar till att ge svensk kunskaper på grundskolenivå och gymnasial nivå, vilket ibland kan vara krav för att delta i andra insatser.

Länsstyrelsen har ett övergripande samordningsansvar för kommuners och regioners insatser för nyanlända. I ett samarbete mellan Länsstyrelsen i Stockholm, kommunerna i Stockholms län, kommunernas medlemsorganisation Storsthlm och Region Stockholm anordnas Svenska för yrkesutbildade (sfx). Sfx är ett exempel på svenskundervisning som ska ta tillvara nyanländas yrkeskompetens. Svenskundervisningen sker i kombination med introduktion till hur yrkesområdet fungerar i Sverige. Sfx erbjuds endast i Stockholmsregionen.

Arbetsförmedlingen samordnar och ansvarar för insatser som ska underlätta och påskynda för nyanländas väg till etablering på

---

¹⁴ Den som fått uppehållstillstånd har också valet att ordna med eget boende.

¹⁵ Kursplan för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare: <https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-svenska-for-invandrare-sfi/laroplan-for-vux-och-kursplan-for-svenska-for-invandrare-sfi/kursplan-for-svenska-for-invandrare-sfi>

¹⁶ Skolverket (2023) *Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2022*. Dnr: 2023:1336

arbetsmarknaden.¹⁷ Etableringsprogrammet riktar till nyanlända flyktingar, andra skyddsbehövande, samt deras anhöriga och innefattar insatser med målet att så snabbt som möjligt få deltagarna att lära sig svenska, hitta jobb och klara sin försörjning. Insatserna anordnas av såväl offentliga som privata aktörer och några delar riktar särskilt mot akademiker. En sådan är Uppdragsutbildning för akademiker som består av kompletterande kurser inom högskolan. Utbildningarna finns för yrken där det råder brist på personal och syftar till att underlätta för att få arbete, eller öka chansen att klara kunskapsprov inom legitimationsyrken. En uppdragsutbildning inleds ofta med en förberedande utbildning så som akademisk svenska och avslutas med praktik. Den förberedande utbildningen och praktiken genomförs av akademikerspåret Korta vägen, som även kan vara en fristående insats utanför uppdragsutbildningen. Under 2023 deltog närmare 24 900 personer i Etableringsprogrammet, 320 personer i Uppdragsutbildning för akademiker och 1 292 personer i Korta vägen.¹⁸

Jobbsprånget är en insats som genomförs i samverkan med Arbetsförmedlingen, men som drivs av en ideell förening och finansieras av Tillväxtverket och Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse. Jobbsprånget riktar sig till personer födda utanför Europa med en akademisk examen och erbjuder ett fyra månaders praktikprogram inom ett antal yrkesområden¹⁹. Till Jobbsprånget söker individen själv och för att vara berättigad att söka krävs att man är inskriven på Arbetsförmedlingen. Handläggare på Arbetsförmedlingen bedömer huruvida en sökandes profil uppfyller kraven för att delta och om arbetspraktik är förenligt med den arbetssökandes handlingsplan. Under 2023 hade programmet omkring 5 100 sökande, varav drygt 1 000 personer beviljades praktik.²⁰

Till Universitets- och högskolerådet (UHR) kan en invandrad akademiker vända sig för att få ett utlåtande om vad hans utbildning motsvarar i Sverige. Utlåtandet kan användas för att till exempel söka jobb eller vidare utbildning. För utbildning inom reglerade yrken i Sverige behöver den invandrade vända sig till den myndighet som ansvarar för det yrket. En lärare ska till exempel vända sig till Skolverket, en läkare till Socialstyrelsen, och så vidare. Under 2023 fick drygt 8 000 akademiker ett utlåtande om sin utländska utbildning av UHR.²¹

På utvalda universitet och högskolor finns kompletterande utbildning för personer som har en avklarad högskole- eller universitetsexamen från ett annat land än Sverige.²² Under 2023 omfattades 14 utbildningsområden

¹⁷ Förordning (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen, Lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

¹⁸ Uppgift skickad till Saco från Arbetsförmedlingen 2024-04-11 respektive 2024-04-25

¹⁹ Teknik, datavetenskap, arkitektur, ekonomi, farmaci, HR eller marknadsföring.

²⁰ Arbetsförmedlingen (2024) *Arbetsförmedlingens stöd till Jobbsprånget. Arbetsförmedlingens återslag 2023*. Dnr: Af-2023 / 0130 1315.

²¹ Uppgift skickad till Saco från UHR 2024-05-29

²² Förordning (2008_1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning.

på 20 universitet och högskolor. Läsåret 2018/19 studerande drygt 600 vid någon kompletterande utbildning.²³ Även andra delar av utbildningsutbudet inom högskolan kan vara aktuellt för en akademiker som invandrat till Sverige, till exempel för att slutföra en påbörjad utbildning eller för att läsa vidare. Då kan det finnas behov av att få tidigare kompetens validerad. Validering av reell kompetens kan både användas för att få tillgång till utbildning med särskilda behörighetskrav och för tillgodoräknande av kunskaper för att slippa upprepning och förkorta studietiden.

Uppföljning och utvärdering av olika insatser

För att förstå hur effektivt olika insatser fungerar och hur de kompletterar varandra behöver de följas upp och utvärderas samt sättas i ett nationellt perspektiv. I det här avsnittet presenteras några av de uppföljningar som gjorts under de senaste åren.

I en nyligen publicerad rapport har Skolverket kartlagt och analyserat studieavbrott och genomströmning inom sfi. Myndigheten konstaterar att många elever avslutar sina studier innan de nått den avslutande kursen. Genomströmningen tenderar vara lägre bland äldre studerande, bland dem med kortare studiebakgrund samt bland dem som arbetar parallellt med studierna. Studien visar att 44 procent av eleverna som 2018 startade studieväg 3 hade avslutat den högsta kursen inom fem år. Andelen som inte avslutat någon kurs alls inom fem år var 42 procent, vilket är högre än på de andra studievägarna.²⁴ I Skolinspektionens kvalitetsgranskning av sfi konstateras att likvärdighet inom utbildningen brister, till följd av skiftande kvalitet i undervisningen. Granskningen visar också att undervisningen individanpassas i allt för låg grad, vilket i förlängningen riskerar påverka elevernas motivation att slutföra utbildningen.²⁵

I Arbetsförmedlingens rapportering och uppföljning av insatser inom Etableringsprogrammet redovisas resultat ofta i form av om deltagaren fortfarande är inskriven som arbetssökande eller inte.²⁶ Att få svar på en insats bidrar till att deltagare når ett yrke som motsvarar hens utbildning är svårare, vilket problematiserats tidigare forskning.²⁷ I en rapport från Tillväxtverket skriver myndigheten att deras ambition varit att nyttja uppgifter från Arbetsförmedlingen för att kunna följa upp resultat av Jobbsprånget på individnivå, men att detta inte varit möjligt i Arbetsförmedlingens system.²⁸ Utifrån Jobbsprångets egen statistik konstaterar Tillväxtverket att omkring 1000 av drygt 1760 personer som

²³ UKÄ (2023) *Etablering på arbetsmarknaden för personer som kompletterat utländsk examen.*

²⁴ Skolverket (2024) *Studieavbrott och genomströmning i sfi.* Rapport 2024:3

²⁵ Skolinspektionen (2023) *Undervisning inom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare. Att lära sig och utveckla ett funktionellt andraspråk.* Dnr: SI-2021:7631

²⁶ Se till exempel Arbetsförmedlingen (2021) *Ett decennium med etableringsuppdraget. En kartläggning av de som deltagit.* Dnr: Af-2021/0074 0906

²⁷ Se t.ex. Stern, L. & Allstrin, S. (2023) *Att korta vägen till arbetsmarknaden.* Rapport nr 24, Ratio

²⁸ Tillväxtverket (2022) *Uppdrag att genomföra Jobbsprånget. Slutrapport.* Dnr Å 2018-431:18

genomfört Jobbsprånget under 2018–2021 fått ett arbete, varav 50 procent på sin praktikplats.

I en uppföljning av utlåtanden av utländsk högskoleutbildning konstaterar UHR att ett utlåtande hjälper individerna att snabbare och i större utsträckning komma i arbete. Utlåtandet hjälper också personerna att, i högre grad än personer utan ett utlåtande, få ett arbete som matchar deras kompetens. Uppföljningen omfattar drygt 11 000 personer som fått ett utlåtande under perioden 2007–2011. Resultaten visar att 20 procent hade ett kvalificerat arbete ett år efter utlåtandet och 42 procent hade ett kvalificerat arbete åtta år efter utlåtandet.²⁹

I en uppföljning av den kompletterande utbildningen visar Universitetskanslersämbetet (UKÄ) att av drygt 1 000 studenter som slutförde en utbildning under läsåren 2017/18 och 2018/19 hade omkring 85 procent ett jobb som var relevant för deras utbildning ett år senare. UKÄ bedömer detta vara en hög matchning, men konstaterar att tillskottet till arbetsmarknaden är lågt för de allra flesta utbildningarna.³⁰

Validering inom högskolan var en av de delar som den av regeringen tillsatta valideringsdelegationen tittade på under sitt arbete 2015–2019. Delegationen konstaterade då bland annat stora brister i hur lärosäten hanterade arbetet med validering.³¹

Sammanfattning

De myndigheter och insatser som presenterats i detta kapitel ger inte en heltäckande bild över de kontaktytor och vägar som finns för den invandrade akademikern. Utöver dessa finns till exempel olika mentorsprogram, stödgrupper och annat som drivs av fackförbund, arbetsgivare, frivilligorganisationer och så vidare. Det finns också insatser som inte är direkt riktade till akademiker, men som den invandrade ändå av olika skäl kan hamna i. Insatser kommer och går och är ofta lokalt bundna.

Svårigheten med att ge en komplett bild visar just på systemets komplexitet och på de utmaningar som den invandrade akademikern ställs inför när hen kommer till Sverige. Kvaliteten på olika insatser har kritiserats under åren och det saknas i mångt och mycket en heltäckande bild av insatsernas resultat avseende matchning. Utifrån de underlag som redovisats här går det dock att konstatera att insatserna fortsatt har ett relativt litet genomslag och problemen med matchning kvarstår.

---

²⁹ UHR (2023) *Hur har det gått på arbetsmarknaden för invandrade personer med utländsk högskoleutbildning? Utlåtanden över utländsk högskoleutbildning och integration på arbetsmarknaden på längre sikt*. Rapport 2023:6

³⁰ UKÄ (2023) *Etablering på arbetsmarknaden för personer som kompletterat utländsk examen*.

³¹ SOU 2018:29. Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande.

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/04/sou-201829/>

Kapitel 4. En inblick i systemet

Saco har genomfört djupintervjuer med sex personer som på olika sätt arbetar med invandrade akademikers väg mot etablering. Med hjälp av deras inblick i systemet är målet att identifiera hinder och bromsklossar i systemet som motverkar ett effektivt tillvaratagande av invandrade akademikers kompetens.

Hinder och bromsklossar

Trots att de intervjuade har olika roller och arbetsplatser framkommer en till stora delar gemensam bild av vilka delar i systemet som kan vara bidragande faktorer till att bromsa upp och hindra individens väg tillbaka mot professionen. Områdena presenteras i avsnitten nedan.

Individens ansvar och tillgång till information

När en person kommer till Sverige är vägen till arbete varken rak eller självklar. Det finns en mängd olika aktörer och insatser som på olika sätt kan slussa individen fram mot arbete. Möjligheterna och kraven skiljer sig åt beroende på profession. Att ta reda på vilka vägar som finns är i mångt och mycket upp till individen. ”Sverige är ju så otroligt komplext. Det ligger så mycket ansvar på individen.” beskriver en av de intervjuade.³² En annan berättar mer ingående om utmaningarna:

Utmaningen är att det krävs så enormt mycket egenkraft och egeninitiativ. Man måste vara så drivande själv som individ. Parerat då med orsaken till att man kom och eventuell psykisk ohälsa och allt vad den kan bero på. Du måste ha ett enormt driv för att ta dig igenom allt det man måste ta sig igenom. Du måste möta.. få reda på att det finns vägledare, möta vägledare som är tillräckligt kompetenta. Sen ska du ta dig igenom hela läsa-svenska-karusellen och alla kompletterande utbildningar, som både kan vara bra, kan vara nödvändiga och kan vara helt resursslöseri. Och vem gör den bedömningen? Alla vill så väl., men risken är uppenbar att du fastnar. (Intervjuperson 1)

Invandrade akademiker kan ha väldigt olika bakgrund, invandringsskäl och förutsättningar att navigera sig fram i Sverige. Vägen in och kontakten med myndigheter skiljer sig åt mellan flyktingar, anhöriginvandrare och arbetskraftsinvandrare. Även förkunskaper om Sverige och tillgången till sociala nätverk och stöd skiljer sig åt och påverkar individens förutsättningar. En av de intervjuade ger exempel på hur systemet kan te sig förvirrande för den som är ny i Sverige:

Vad är skillnaden mellan arbetsmarknadsförvaltning och arbetsförmedling för en invandrare? Det finns så mycket. Det är en labyrinth. (Intervjuperson 2)

Vägen mellan myndigheter och insatser är inte självklar. Uppdrag och ansvar är uppdelat på flera aktörer. När helhetsansvaret saknas och

---

³² Intervjuperson 3

kommunikationen brister, påverkar det informationen till individen och riskerar att bromsa upp och försvåra vägen genom systemet. En av de intervjuade berättar om vad det kan få för sidoeffekter:

När vi kommunicerar så kommunicerar vi ganska krångligt. Där tror jag att det idag ligger lite på bibliotekarier, sfi-lärare och grannar att försöka lösa det här. (Intervjuperson 3)

När kommunikationen brister hamnar arbetet på enskilda individer att lösa. Den intervjuade menar att lösningen inte är mer information, utan snarare större tillgång till direkt kontakt och personliga möten:

Sveriges sätt att lösa det här skulle förmodligen vara att skapa en guide, eller en handbok eller ännu mera portaler att läsa på. Men jag tror egentligen att det vore bättre om vi öppnade dörrarna på myndigheterna så att folk kunde gå dit och fråga. (Intervjuperson 3)

Att mängden aktörer och det utspridda ansvaret utgör svårigheter för den som ska navigera i systemet lyfts återkommande i intervjuerna. "Det finns ingen harmoni. Vägen är inte sömlös." uttrycker en och menar att "Flera kockar, sämre soppa".³³ Den intervjuade beskriver konsekvenserna för individen:

Du slutar inte i det ena och börjar per automatik i det andra. Ibland kan det vara så sjukt att du missar en mycket viktig insats för dig själv med en vecka. Du fick dina betyg och intyg, medan de för en vecka sedan började på universitetet, precis på det du behövde gå. (Intervjuperson 2)

Som nämns i citatet kan vägen genom systemet förlängas eller ändras på grund av att den röda tråden saknas och insatser inte naturligt följer på varandra. När på året som en insats startar kan till exempel påverkas av söktryck, antagningstider, eller organisatoriska och ekonomiska förutsättningar. Tiden när en person kommer till Sverige eller skriver in sig på Arbetsförmedlingen kan därmed ha betydelse för vilka alternativ som finns att tillgå, vilket exemplifieras i citatet nedan:

Finns det inte någon start på Korta Vägen inom rimlig tid – det startar inte så här [visar genom att slå med kortsidan på handen i den andra] – på varje ort inom rimlig tid, då får man inte förlänga arbetslösheten genom att vänta in det. (Intervjuperson 4)

Det finns också direkta återvändsgränder inbyggda i systemet. Den intervjuade berättar att "De här som är duktiga och skaffar jobb fort, de gör ofta sig själva tyvärr en björntjänst" och kopplar det till a-kassans regler:

Har man kört taxi och kommer till Arbetsförmedlingen och är arbetslös, då får man inte säga att "jag vill inte köra taxi, jag vill jobba som socionom" för att då förlänger man sin arbetslöshet. Och det får man inte göra enligt a-kassareglerna. (Intervjuperson 4)

---

³³ Intervjuperson 2

Information och kommunikation är avgörande för individens möjlighet att göra välinformerade val. Men även med information är risken för att gå vilse i systemet överhängande.

Ett uppdelat ansvar och begränsade uppdrag

Det finns styrkor med ett uppdelat ansvar där myndigheter kan bli experter på sitt område. Det finns också olika grupper och forum som syftar till att myndigheter ska samverka. Till exempel ska gemensamma frågor kring validering skötas inom *Myndighetssamverkan för kompetensförsörjning*³⁴, i de kompletterande utbildningarna har alltid ett lärosäte ett samordningsansvar för en inriktning, och för gemensamma frågor kring migration och asyl finns *Samverkansdelegationen*³⁵. Andra typer av försök till samarbete och samordning har kommit och gått under åren. En av de intervjuade berättar att Migrationsverket och Arbetsförmedlingen tidigare hade ett pilotprojekt där man gemensamt deltog vid samtal med individer om uppehållstillstånd för att få till en *"växilverkan eller smidig övergång"*³⁶. Projektet permanentades aldrig och samarbetet lades ned, vilket den intervjuade förklarar med att det inte ingår i myndigheternas uppdrag:

Våra verksamheter styrs ju av regleringsbrev, myndighetens instruktion och regeringsuppdrag och så vidare. Så står det inte där, så finns det inte. Om man ska vara krass. (Intervjuperson 5)

Varje myndighet och insats spelar sin roll utifrån givna roller och förutsättningar. Men myndigheternas avgränsade uppdrag och ramar skapar utmaningar med att arbeta ur ett bredare helhetsperspektiv med individen i fokus. En av de intervjuade berättar att Arbetsförmedlingens minskade resurser och uppdrag att prioritera långtidsarbetslösa, begränsar möjligheterna att utveckla och driva övrigt arbete framåt:

När det är lågkonjunktur så brukar Arbetsförmedlingen få mera. Men inte nu, utan vi har ju fått jättemycket mindre medel. Så att ha kul, bra idéer – det är inte riktigt läge för det just nu. (Intervjuperson 4)

En annan uttrycker att *"Vi vill göra mycket mer än vad vi får eller kan"*³⁷ och berättar att mycket av det arbete som sker för att nå ut och samverka med andra är beroende av det personliga engagemanget och drivet hos enskilda medarbetare. En av de andra intervjuade är inne på samma spår och menar att mycket av samarbetet mellan kommuner hänger på personliga relationer och kontakter och när detta brister riskerar individen *"ramla mellan stolarna"*.³⁸ En annan uttrycker sig liknande och menar att systemet inte fångar upp och alla som invandrar till Sverige:

³⁴ Myndighetssamverkan för kompetensförsörjning är ett samverkansarbete mellan myndigheter i syfte att bidra till en väl fungerande kompetensförsörjning. Arbetsgruppen för validering arbetar med att främja användningen och utvecklingen av validering inom utbildning och arbetsliv.

³⁵ Samverkansdelegationen är ett samarbete mellan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, länsstyrelserna, Migrationsverket och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

³⁶ Intervjuperson 5

³⁷ Intervjuperson 1

³⁸ Intervjuperson 3

*Det vet jag ju, att man kan falla mellan stolarna. Särskilt anhöriga, de kommer ju inte självklart till någon myndighet över huvud taget.
(Intervjuperson 4)*

Att mycket av det jobb som sker idag, både på myndigheter och av andra aktörer, drivs framåt av engagerade medarbetare är något som framkommer i flera intervjuer. Regleringsbrev, begränsade resurser, mandat med mera, kan begränsa detta arbete. En av de intervjuade berättar om hur de kompletterande utbildningarnas status i förhållande till de reguljära utbildningarna påverkar förutsättningarna att arbeta med utbildningen:

Alltså det här med eldsjälarna är ju jättebra och det är vi väl allihop som jobbar med engagerade frågor. Men det räcker inte riktigt. För det är ju alltid en konkurrens om både lärarresurser och praktik och så. Så där det har gått smidigast och funkat bäst, det är ju när någon av dem som ansvarar för utbildningarna har en tydlig förankring och gärna då på en hög nivå på lärosätet. [...] Vi kämpar ju fortfarande om att bli sedda som en av de andra ordinarie utbildningarna, i stället för någon speciell satsning eller projekt. (Intervjuperson 6)

Politiska viljor och beslut från olika håll och på olika nivåer kan även det ställa till problem för dem som jobbar med frågorna. "Allt för många gånger så ser man att migrations- och integrationspolitik krockar"³⁹ uttrycker en av de intervjuade. Den svenska regeringen driver en politik där de vill minska flyktinginvandringen och samtidigt öka den kvalificerade arbetskraftsinvandringen⁴⁰ och en av de intervjuade berättar hur detta hittills inte varit förenligt i praktiken:

Samtidigt som man säger att vi ska prioritera arbetskraftsinvandring och det ska vi satsa på. Men sedan har vi ju all annan politik på migrationsspåret som går mot mera restriktivt, vilket ju gör att när man tittar på antalet som söker sig hit, även den högkvalificerade arbetsinvandringen, har ju minskat [...] Ja det går ner, allt med asylsökande och anhöriga till före detta asylsökande och så. Och även här om ni tittar på högkvalificerad arbetskraftsinvandring så går också den kurvan ned. "Men de vill vi ju ha!" Jo fast om ni signalerar att "vi vill inte att ni kommer hit" så lär ni ju inte få dem som ni vill ha hit. Det funkar inte riktigt så. Sverigebilden och så vidare. (Intervjuperson 5)

Den politik som förs och de lagar och regler som gäller kan påverka såväl den invandrades motivation som faktiska möjlighet att komma tillbaka till sin profession. Två av de intervjuade för resonemang kring hur regler om uppehållstillstånd och medborgarskap spelar in:

Om du ska titta just utifrån akademiker och sådana som har sökt asyl tidigare, då är ju permanent uppehållstillstånd det som kan motivera någon. Annars, man lever ju i en osäkerhet, så är det. 13 månader, vad händer sedan då? [...] Det är ju klart att det inte är den bästa förutsättningen för att

³⁹ Intervjuperson 1

⁴⁰ Se bl.a.: <https://sverigesradio.se/avsnitt/maria-malmer-stenergard-m-maste-ner-pa-lagre-nivaer>

börja din etablering och integration i det svenska samhället, när du lever med den osäkerheten. (Intervjuperson 5)

Nu är vi lite tillbaka i det här att har du inte svenskt medborgarskap ännu, då är det nog en god idé att inte ta ett akademiskt jobb, för det kommer inte att gå så snabbt. Särskilt om det är ett legitimationsyrke. (Intervjuperson 3)

För att få ett bättre flöde som gynnar individen och samhället efterfrågar intervjuade ett helhetsperspektiv och ett delat ansvar, snarare än ett uppdelat ansvar:

Politiken ska inse att det här inte kan lösas genom att sprida ansvaret på femtioelva organisationer och myndigheter, utan det ska finnas i regleringsbrev till våra statliga myndigheter att samarbeta. (Intervjuperson 2)

För ofta så tänker vi i fel perspektiv. Försök att utgå från vad är bäst för deltagaren och Sverige, någonstans. Hur kan vi lösa det här snabbare? I stället för att tänka från något annat perspektiv. Sen kan jag förstå att det är så för att alla lever i sin ankdamm, det är inte så konstigt. Men jag tänker att vi behöver hjälpas åt, tror jag, och hjälpa folk vidare också. Och Sverige är svårt, det är jättesvårt att förstå eftersom det inte riktigt finns någon att fråga. (Intervjuperson 3)

När alla jobbar med sin del utifrån avgränsade ramar och uppdrag riskerar det att utgöra hinder för ett långsiktigt arbete med individen i fokus.

Ineffektivitet och bristande insatser

Hur effektivt insatser fungerar för sig och tillsammans påverkas till viss del av det fragmentiserade ansvaret. I intervjuerna framkommer exempel på när olika insatser inte alltid fungerar på bästa sätt för att stödja individens väg framåt.

Att lära sig svenska är ofta ett måste för den som vill ta sig in på den svenska arbetsmarknaden. Flera av de intervjuade lyfter fram vikten av en välfungerande svenskundervisning för att vägen tillbaka till jobb inte ska bli längre än nödvändigt. Flera exempel på utmaningar med hur svenskundervisningen ser ut idag framkommer dock. En av utmaningarna beskrivs vara att sfi-undervisningen inte alltid är anpassad efter akademikers behov:

Akademiker som kommer hit är ofta jättedrivna. De vill snabbt vidare, snabbt ut i jobb. Det spelar ingen roll hur mycket de har i bagaget så ska de framåt. Och då blir sfi en bromskloss. För att sfi är ju gjort för alla människor, även analfabeter eller människor som inte ar någon utbildning. Och då blir det jättelångsamt. (Intervjuperson 3)

Efter att ha gått igenom sfi fortsätter många att läsa vidare kurser i svenska. Ofta är svenska upp till grundskolenivå eller gymnasienivå ett krav för att få delta i olika insatser. För att till exempel kunna söka till en kompletterande utbildning för akademiker krävs i de flesta fall godkänt

betyg i svenska på nivå 3,⁴¹ det vill säga samma krav på svenska som för många av de övriga högskoleutbildningarna. Trots detta berättar en av intervjupersonerna att vissa kompletterande utbildningar lagt till en inledande termin i svenska, då kravet på Svenska 3 inte ansetts tillräckligt för att studenterna ska kunna tillgodogöra sig utbildningen.⁴² Andra intervjuade är inne på samma bana och menar att Svenska 3 i realiteten "kan betyda jättebra och det kan betyda jättedåligt"⁴³ och ifrågasätter nivån på kunskaperna efter genomförd undervisning. "Kanske inte deras svenska följt med deras betyg"⁴⁴ uttrycker en av de intervjuade.

Den kompletterande utbildningen har sina utmaningar med att fungera så effektivt som möjligt för individen och för lärosätet. En utmaning är möjligheten att anpassa undervisningen utifrån individernas behov. En av de intervjuade berättar:

Det vi kanske brister lite i är att vi har det här tankesättet att alla måste gå igenom alla de här momenten, för det är som ett minimum. Vi bryr oss ju egentligen inte alls om individernas förkunskaper. Men det är ju liksom av praktiska skäl. Att ha individuella planer, det hade varit alldeles för resurskrävande. Det hade inte funkat. (Intervjuperson 6)

Den intervjuade menar att ett minskat antal sökande och en mer ansträngd ekonomi för lärosätena har påverkat undervisningen för de studerande:

Det som främst sker det är ju att de tvingas in i samläsning med de andra ordinarie utbildningarna eller andra studenter. I teorin är det bra, men det fungerar sällan så bra. Framför allt för att de har så olika ingångar, olika förkunskaper. Om det kommer en person som har liksom en färdig examina inom ett visst område som ska läsa med grundutbildningsstudenter, då blir ju det.. Man ställer olika frågor, man är liksom på olika nivå. Så rent generellt så har det inte funkat optimalt. (Intervjuperson 6)

Att invandringen till Sverige minskar innebär på flera sätt nya utmaningar att erbjuda effektiva insatser. En av de intervjuade berättar hur Arbetsförmedlingens minskade resurser påverkat myndighetens arbete:

I början hade en arbetsförmedlare 30 sökande som jobbade med etablering. Så är det ju inte idag. Så att det beror ju på det också, hur väl det fungerar. (Intervjuperson 4)

Det finns en naturlig relation mellan antalet insatser, storleken på insatser och antalet möjliga deltagare. "Färre som kommer, färre som jobbar med frågorna"⁴⁵ uttrycker en av de intervjuade. När annan får frågan om det finns insatser som man borde sluta med, beskriver den intervjuade läget som många myndigheter står inför med ansträngd ekonomi:

⁴¹ Betyg i svenska 3 (eller svenska som andraspråk 3) ingår i Grundläggande behörighet och krävs alltid till alla svenska utbildningar på alla lärosäten

⁴² Intervjuperson 6

⁴³ Intervjuperson 4

⁴⁴ Intervjuperson 3

⁴⁵ Intervjuperson 2

Alltså, nu är det ju rätt slimmat. Jag kan inte komma på något direkt. Var det någon som hade en sådan idé så skulle man ju få guldstjärna. Prioritera, det är liksom versaler hos oss just nu. (Intervjuperson 4)

En annan av de intervjuade beskriver hur onödiga omvägar blir ett slöseri av resurser och är skeptisk till att många insatser som finns idag syftar till att fylla på med ännu mer utbildning:

Det flyter inte utan byråkratin stoppar i sin godhet upp människor. Dels i inläsningseffekter, utbildningsfällan.. Att man inte ser på individen som en färdigutbildad kompetens. De måste gå igenom hela cirkusen igen. Vi överutbildar dem innan de anses vara perfekt klippt och skurna för att passa den här exakta fyrkanten som vi har för vad som krävs. (Intervjuperson 1)

Vad som är ett effektivt användande av resurser är något som flera resonerar runt. En av de intervjuade berättar att det är vanligt att den som går en kompletterande utbildning tidigare har gått någon av Arbetsförmedlingens uppdragsutbildningar för akademiker och resonerar kring huruvida detta är en rimlig väg att gå:

Man kan ju tycka att "är inte det slöseri med samhällets resurser?". Men jag tänker att det är det väl inte. Det är väl bara jättebra, då har den individen varit i juste sysselsättning i stället för att ha gått och väntat kanske, innan den kommer till oss. Då kanske den har bättre förutsättningar att gå igenom utbildningen på utsatt tid. (Intervjuperson 6)

En av de intervjuade menar att man behöver hitta ett system för att information ska kunna följa med individen mellan olika insatser för att inte förlänga och försvåra processen i onödan:

För att annars blir det så att varje insats som görs börjar ofta med djupintervjuer och kartläggning och man märker att de får göra samma sak flera gånger. Det är ganska bortkastad tid och pengar. (Intervjuperson 3)

Utan tydlig riktning och röd tråd finns risk för långa väntetider, felval och omvägar. Det kan i sin tur leda till att individer tappar motivation och ger upp under vägen.

Olika geografiska förutsättningar

Förutsättningarna för integration och etablering ser olika ut i landet. Det kan handla om mängden invandrade, ekonomi, arbetsmarknadsläge och så vidare. I storstäder råder andra förhållanden än på landsbygden och i norr kan arbetsmarknaden vara en annan än i söder.

Det är kommunen som ansvarar för undervisningen i svenska för vuxna, däribland sfi. Möjligheten att anpassa svenskundervisningen efter målgruppen varierar beroende på den lokala kontexten. De olika förutsättningarna och vikten av att anpassa undervisningen lyfts i flera av intervjuerna:

Storstadsregioner kan på ett helt annat sätt gå ihop, differentiera utbildningen och möta upp målgrupperna mer nischat. (Intervjuperson 1)

Ansvaret för svenskan ligger på en kommun och en kommun kan aldrig själv erbjuda en bra, skräddarsydd utbildning som passar en akademiker. (Intervjuperson 2)

Bor man i en storstad så kanske man har tur att läsa svenska ihop med andra akademiker till exempel. Den möjligheten kanske inte finns i mindre kommuner om inte de har något juste samarbete. (Intervjuperson 6)

[...] här har man ju försökt förut att dela upp med akademikerspår på sfi och inte. Nu har vi ju inga invandrare nästan här uppe, så nu har vi ju inte det utan nu samlas alla i samma grupp och då blir det ganska mycket frustration. (Intervjuperson 3)

Citaten visar såväl på behoven att anpassa insatser, som svårigheterna för att göra det när underlaget är litet. Går det att koppla en insats till professionen kan fördelarna vara extra stora. I ett samarbete mellan kommunerna i Stockholms län anordnas Svenska för yrkesutbildade (sfx) som just syftar till att ta tillvara nyanländas yrkeskompetens. En av de intervjuade berättar att en förutsättning för att kunna erbjuda denna utbildning har varit det regionala samarbetet och att "Stockholms stad hade muskler och pengar".⁴⁶ Samma förutsättningar finns inte i andra delar av landet:

Sfx finns ju också, och det är jättebra. Men det är ju Stockholm det. Det krävs att det finns stordriftsfördelar. Det kan ju inte Motala, liksom. (Intervjuperson 4)

Jag vet att det är lättare i Stockholm till exempel där det finns olika sfi-inriktningar. Det är klart att, jag förstår att det kommer du inte att hitta i Strömsund eller Dorotea. Du kommer inte att ha sådana specialutbildningar. (Intervjuperson 5)

Hur vägen mot ett matchande jobb ser ut kan alltså bero på geografisk kontext, men också kopplas till olika professioner och kommuners behov. En av de intervjuade berättar att det stora behovet av personal inom vård och skola gjort att man på orten ordnat insatser för personer inom dessa yrkesområden, men att detta påverkar professioner olika:

För de måste göra det, för annars går vården i kras. Jag är inte så säker på att det är så inom ekonomibranschen. I läraryrket har det varit samma sak. Du har ju haft sådan brist på lärare att du har fått haft lärlösa lektioner. Då måste du på något sätt tänka om. "Hur ska vi göra? Vi måste ha in folk." Och då har man löst det. Då har man ordnat KPU, ULV, snabbspår. Regionen anställer folk för att snabbutbilda och betalar. (Intervjuperson 3)

Den lokala kontexten innebär stora utmaningar och intervjuerna visar att tillgången till kvalitativa insatser idag inte är likvärdig.

---

⁴⁶ Intervjuperson 2

Osäkerhet, okunskap och sociala koder

Oavsett vilka insatser en invandrad akademiker tar del av är målet i slutändan att komma i arbete. För tillträde till arbetsmarknaden kan dock osäkerhet och okunskap kring den invandrades kompetens, meriter och förmåga utgöra hinder i sig. Detta kan till exempel visa sig i form av att takten och nivån på utbildningar är för låg, möjligheterna att få praktikplats begränsas, eller att det ställs onödiga krav i rekryteringsprocesser.

En av de intervjuade menar att arbetsgivare ofta ställer krav på att den som anställs ”ska vara färdig”⁴⁷ och att tröskeln därmed kan vara för hög. En annan menar att det krävs ett nytänk när man skapar kravprofiler om man vill få till en bättre integration och vill tillvarata den kompetens som de invandrade akademikerna besitter.⁴⁸ Ett annat exempel som framkommer finns inom den kompletterande utbildningen där flera av utbildningarna är upplagda så att alla studerande, oavsett bakgrund och förkunskaper, ska gå igenom samma moment i samma takt:

Jag tror att vi undervärderar de utländska utbildningarna ganska mycket. Det tror jag generellt. (Intervjuperson 6)

Den intervjuade berättar vidare att studerande på den kompletterande utbildningen konkurrerar om samma platser som den reguljära utbildningen när det kommer till den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), vilket inneburit vissa problem. Arbetsgivare tenderar att välja bort studerande från den kompletterande utbildningen, trots att dessa redan har en färdig examen och ofta även yrkeserfarenhet och kopplar detta till osäkerhet hos arbetsgivarna:

Jag tror att det är just det här, att de inte vet att det är vuxna människor, att de är utbildade. Och så är det här med svenskan. ”Kan de någonting och kan vi ens kommunicera?” Så det är liksom flera sådana osäkerhetsfaktorer som jag tror spelar in också. (Intervjuperson 6)

Det finns också andra, mer svårgreppbara nycklar som kan behövas för att få tillgång till svensk arbetsmarknad. En av de intervjuade berättar att en viktig del är att förbereda personerna för de sociala situationerna och koderna som finns på en svensk arbetsplats. Det kan till exempel handla om vad som gäller kring fikar på en arbetsplats, vilka förväntningar som finns och hur man kallpratar. Även andra lyfter fram mer osynliga hinder för att komma in på en arbetsplats, i form av sådant som sträcker sig utanför den direkta kompetensen:

Det finns ett motstånd till att anställa personer som är lite ”annorlunda”, eller som inte passar in i vår ram. (Intervjuperson 3)

Sverige är unikt, det säger arbetsgivarna öppet. Vi har hög lägstannivå. Du är inte en anställd, du är en del av teamet. (Intervjuperson 2)

---

⁴⁷ Intervjuperson 1

⁴⁸ Intervjuperson 3

Intervjuerna visar hur tröskeln in på arbetsmarknaden kan vara hög och påverkas av andra faktorer än yrkesskicklighet. Detta ställer ännu högre krav på att de insatser som finns fungerar effektivt och håller god kvalitet och faktiskt stärker invandrade akademikers förutsättningar.

Sammanfattning

I det här kapitlet beskrivs de intervjuade personernas uppfattning om hur systemet fungerar för ett effektivt tillvaratagande av invandrade akademikers kompetens och vad de upplever för hinder och bromsklossar.

I intervjuerna framkommer att Sveriges komplexa myndighetslandskap med en mängd olika inblandade aktörer och insatser, riskerar att försvåra den invandrade akademikers väg mot ett matchande arbete. Individen förväntas i stor utsträckning själv navigera sig fram och när den röda tråden genom systemet saknas är risken stor för omvägar, felpår och återvändsgränder. Tillgången till olika insatser ser olika ut över landet och för att skapa likvärdighet krävs samarbete. Detta försvåras i sin tur av myndigheternas ramar och avgränsade uppdrag. Att uppdraget är uppdelat snarare än delat och att samtidigt helhetsansvaret saknas påverkar möjligheten att arbeta långsiktigt utifrån individens och samhällets bästa.

Kapitel 5. Sammanfattande analys och slutsatser

Bristen på kvalificerad kompetens på svensk arbetsmarknad är stor och har varit så under en längre tid. Detta borde ge goda förutsättningar för invandrade akademiker att etablera sig på arbetsmarknaden. Statistiken visar dock annat. Matchningen mellan yrke och utbildning för de som invandrat är låg. Endast hälften av dem som arbetade under 2020 hade ett yrke som matchade deras utbildning. En av tre hade ett yrke som inte alls matchade deras utbildning. Det är inte helt enkelt att skapa sig en heltäckande bild över hur stort problemet är. Utifrån olika statistikkällor går det dock att konstatera att det rör sig om minst 60 000 invandrade akademiker som idag antingen arbetar med något som inte motsvarar deras utbildning, eller inte jobbar alls. Uppskattningen är sannolikt i underkant då en stor andel av de invandrade akademikerna som är sysselsatta saknar detaljerade utbildnings- och yrkesuppgifter.

Sverige behöver kvalificerad arbetskraft för sin kompetensförsörjning. Att ta vara på invandrade akademikers kompetens är avgörande på längre sikt. Mycket tyder på att kompetensbristen på arbetsmarknaden fortsatt kommer vara en utmaning inom flera områden. I takt med en åldrande befolkning och ett minskat barnafödande kommer försörjningsbördan att öka, vilket sannolikt kommer leda till ökad efterfrågan på kvalificerad kompetens inom välfärdsområdet. Samtidigt sker stora investeringar i grön omställning, automatisering och AI som ställer krav på specialistkompetens. Här konkurrerar Sverige inte minst med andra länder som står inför likande utmaningar på arbetsmarknadsområdet. Det är därför en förutsättning att systemet för mottagande och etablering av invandrade akademiker på den svenska arbetsmarknaden fungerar väl. Annars finns det en risk att Sverige blir förlorare i kampen om högutbildad arbetskraft på den globala arbetsmarknaden.

Denna studie visar att vägen mot arbete är allt annat än rak eller tydlig för akademiker som invandrat till Sverige. En stor mängd myndigheter och andra aktörer är inblandade i processen och det finns en mängd olika typer av insatser med varierande innehåll, mål och kvalitet. Sett till de insatser som riktas specifikt mot invandrade akademiker, visar uppföljningar att de fortsatt har ett relativt litet genomslag och att problemen med matchning mellan utbildning och yrke kvarstår. Många får aldrig ett jobb i Sverige som matchar deras utbildning. Olika faktorer kan ligga bakom detta. Diskriminering är en faktor. Men det finns också delar i systemet som utgör hinder och bromsklossar. Sacos intervjuer av nyckelpersoner med inblick i systemets olika delar bidrar med kunskap om vad det är som grusar dagens system. De största utmaningarna som identifierats i denna studie kan sammanfattas i tre punkter:

- **"Flera kockar, sämre soppa."** Att uppdraget och ansvaret idag är uppdelat på en mängd aktörer begränsar möjligheterna att arbeta långsiktigt med individens och samhällets bästa i fokus. Saco efterfrågar ett tydligare uppdrag i myndigheters regleringsbrev och instruktioner att samarbeta kring tillvaratagandet av invandrade akademikers kompetens. Arbetsförmedlingen har det övergripande ansvaret för etableringsuppdraget, men motsvarande ansvar för matchning saknas. Arbetsförmedlingen instruktion att prioritera arbetssökande som står längst ifrån arbetsmarknaden, i kombination med minskade resurser, begränsar myndighetens möjligheter och incitament att arbeta för bättre matchning. Saco menar att någon myndighet bör ges det övergripande ansvaret för insatser som ska leda till bättre matchning.
- **"De måste gå igenom hela cirkusen igen."** Onödiga omvägar måste undvikas i möjligaste mån. Idag får individen till stor del förlita sig på blanketter, plattformar och förprogrammerade system för att komma rätt. Saco menar att invandrade akademikers komplexa kompetensprofiler skulle gynnas av personlig vägledning i dialog med individen. Återvändsgränder måste motverkas. För att ett jobb inte ska vara hinder för rätt jobb menar Saco att Arbetsförmedlingens insatser måste göras tillgängliga för akademiker som arbetar men som inte har ett jobb som matchar deras utbildning. För detta krävs att regeringen lägger in det i Arbetsförmedlingens uppdrag. För bättre och effektivare tillvaratagande av kompetens måste validering inom högskolan öka. Saco menar att utvecklat arbete av validering av reell kompetens inom högskolan bör vara ett prioriterat område för Myndighetssamverkan för kompetensförsörjning. Tillgången till relevanta insatser måste också bli mer likvärdig. Saco vill se en utbyggd distansundervisning för en individanpassad utbildning utifrån bland annat yrke och utbildningsnivå. Ett ökat samarbete ger bättre förutsättningar att kunna erbjuda den typen av flexibla lösningar.
- **"I teorin är det bra, men det fungerar sällan så bra."** För att nå ett så effektivt och träffsäkert system som möjligt behövs kunskap om vad som funkar och inte. Den stora mängden aktörer och det uppdelade ansvaret gör det svårt att få grepp om hur olika delar och insatser fungerar i relation till varandra. Det saknas också till stor del utvärderingar med fokus på matchning. Saco efterfrågar mer och bättre utvärdering för att säkerställa kvalitet och effektivitet i systemet för ett bättre tillvaratagande av invandrade akademikers kompetens.

Referenser

Arbetsförmedlingen (2024) *Arbetsförmedlingens stöd till Jobbsprånget. Arbetsförmedlingens återsrapportering 2023*. Dnr: Af-2023 / 0130 1315

Arbetsförmedlingen (2021) *Ett decennium med etableringsuppdraget. En kartläggning av de som deltagit*. Dnr: Af-2021/0074 0906

Blasko, I. (2023), *One step forward, two steps back': labour market integration paths of highly-skilled refugees in Sweden*, Uppsala universitet.

Edström, J. & Tafur Jonsson, N. (2013) *Orientering utan karta och kompass*. Saco

Edström, J. (2015) *Sveriges utrikesfödda akademiker*. Saco

Edström, J. (2015) *Vad kostar en akademiker? - En jämförelse av utbildningskostnaden för en svenskt utbildad och en invandrad akademiker*. Saco

Erlandsson, A. (2022) *Gender, Parenthood, Ethnicity and Discrimination in the Labour Market*. Stockholms universitet.

Eriksson, S. Rooth, D. (2022), *God svenska – vägen till arbete för utrikes födda?* SNS.

Gustafsson, B.A. Mac Innes, H. & Österberg, T. (2017) *Age at immigration matters for labour market integration—the Swedish example*. IZA J Develop Migration 7, 1. <https://doi.org/10.1186/s40176-017-0087-1>

Lighthouse Reports (2024) *Brain waste*. <https://www.lighthousereports.com/investigation/brain-waste/>, Publicerad 18 april 2024.

Saco (2023) *Remissvar Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration*. Rnr 28.23

Skolinspektionen (2023) *Undervisning inom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare. Att lära sig och utveckla ett funktionellt andraspråk*. Dnr: SI-2021:7631

Skolverket (2024) *Studieavbrott och genomströmning i sfi*. Rapport 2024:3

Skolverket (2023) *Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2022*. Dnr: 2023:1336

SOU 2018:29. *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/04/sou-201829/>

SCB (2023) *Arbetsmarknaden 2020 för högutbildade utrikes födda. Invandrade 2008–2019*. Temarapport 2023:4

Stern, L. & Allstrin, S. (2023) *Att korta vägen till arbetsmarknaden*. Rapport nr 24, Ratio

Tibajev, A. (2022) *The value of immigrants' human capital for labour market integration*. Linköpings universitet.

Tillväxtverket (2022) *Uppdrag att genomföra Jobbsprånget. Slutrapport*. Dnr: Å 2018-431:18

Universitets- och högskolerådet (2023) *Hur har det gått på arbetsmarknaden för invandrade personer med utländsk högskoleutbildning? Utlåtanden över utländsk högskoleutbildning och integration på arbetsmarknaden på längre sikt*. Rapport 2023:6

Universitetskanslersämbetet (2023) *Eablering på arbetsmarknaden för personer som kompletterat utländsk examen*. Dnr: 111-00445-22

Van Riemsdijk, M. (2023), *Career rewind: professional trajectories of pharmacists with a refugee background*. Institutionen för kulturgeografi, Uppsala universitet.

Van Riemsdijk, M. (2024) *Unpacking "the system": Multi-level governance gaps in the labour market integration of highly skilled refugees*. International Migration, 00, 1–15. <https://doi.org/10.1111/imig.13246>

Bilaga 1. Metod & underlag

Statistikunderlag

Statistiken i denna rapport bygger huvudsakligen på underlag från Statistiska centralbyråns undersökning *Högutbildade utrikes födda* som senast publicerades år 2023 och som genomförs vart femte år. Undersökningen är registerbaserad och innehåller uppgifter från bland annat Utbildningsregistret (UREG), den registerbaserade arbetsmarknadsstatiken (RAMS) och den registerbaserade aktivitetsstatistiken (RAKS).

Ytterligare beskrivning av Högutbildade utrikes födda finns på www.scb.se/uf0529.

Populationsavgränsningar

Populationen består av utrikes födda personer i åldern 25 – 64 år med minst en treårig eftergymnasial utbildning som invandrat under perioden 2008 – 2019. Utfall på arbetsmarknaden avser referensåret 2020. Personer som invandrat under 2020 ingår ej i populationen.

Personer som misstänks utgöra övertäckning är exkluderade ur populationen.⁴⁹ Dessa personer har identifierats med hjälp av en modell (se SCB, 2022) som söker i avtryck i Registret över totalbefolkningen (RTB), Inkomst- och taxeringsregistret (IoT) och Registret för integrationsstudier (STATIV). De individer som utgör misstänkt övertäckning har sannolikt lämnat landet. Personer som invandrat avser någon som en eller flera gånger under året flyttat till Sverige och folkbokförts. För att bli registrerad ska man ha för avsikt att stanna i Sverige minst ett år och i övrigt uppfylla kraven för att bli folkbokförd. Sammantaget består populationen av ungefär 145 600 personer.

Den population som ligger till grund för att mäta överensstämmelse mellan utbildning och yrke är mindre. I denna grupp inkluderas endast personer med förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla och som klassificeras som sysselsatta enligt RAMS. För att klassificeras som sysselsatt måste en individ fått en lön i november som överstiger 99 kronor. Av de dryga 145 600 invandrade akademikerna ingår drygt 70 000 i matchningsbedömningarna. Det lägre antalet beror huvudsakligen på att detaljerade utbildning- och yrkesuppgifter saknas för många personer i statistiken. I vilken utsträckning bortfallet påverkar statistiken om överensstämmelse mellan utbildning och yrke är inte kvantifierat.

---

⁴⁹ Övertäckning avser en täckningsbrist där rampopulationen (ett register) innehåller personer som inte tillhör målpopulationen (de personer som ämnas undersökas).

Definitioner och källor

Huvudsaklig sysselsättning och förvärvsarbete

För att mäta förvärvsfrekvensen används den registerbaserade aktivitetsstatistiken (RAKS). I registret grupperas individer utifrån huvudsaklig inkomstkälla under referensåret och klassificeras i olika aktiviteter. Variabelinnehållet i RAKS är en vidareutveckling av SCB:s longitudinella integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier (LISA).

En kan individ kopplas till någon av följande tio aktiviteter:

1. Förvärvsarbete
2. Studerande
3. Vård av barn/anhörig (inkl. föräldralediga)
4. Sjuk
5. Arbetslös
6. Förtidspensionär
7. Ekonomiskt bistånd
8. Arbetsmarknadspolitisk åtgärd
9. Ålderspensionär
10. Saknar inkomst

I SCB (u.å.) och SCB (2016) finns mer utförliga beskrivningar av variabelinnehållet i RAKS respektive LISA.

Utbildningsnivå och utbildningsinriktning

Den utbildningsnivå och utbildningsinriktning som presenteras i rapporten utgår från svensk utbildningsnomenklatur (SUN). Populationen i denna rapport är begränsad till personer med minst en treårig eftergymnasial utbildning, vilket motsvarar en 2-siffriga nivåklassifikation på 53 eller högre. Den utbildningsinriktningen som redovisas i rapporten utgår från huvudinriktningen, vilket motsvarar den 2-siffriga inriktningsklassifikationen i SUN.

Svensk och utländsk utbildning

UREG innehåller uppgifter om personers samtliga (kända) avklarade utbildningar. För att avgöra om en person har erhållit en svensk utbildning används variabeln källkod i registret. Beroende på från vilken källa uppgiften om en avklarad utbildning kommer går det att avgöra om det är en svensk eller en utländsk utbildning.

Födelseregion

Uppgiften om födelseregion härleds från personens födelseland i Registret över totalbefolkningen (RTB).

Invandringsskäl

Uppgiften om invandringsskäl härleds från variabeln grund för bosättning. Grund för bosättning syftar till att visa beslutsgrunden för folkbokföring. För att invandra till Sverige behöver man i många fall ansöka om

uppehållstillstånd. Det gäller inte för svenska och nordiska medborgare som har fri rörlighet och för EU-medborgare räcker det att ansöka om uppehållsrätt hos Skatteverket. För medborgare i övriga länder prövar Migrationsverket olika typer av ansökningar om uppehållstillstånd. En person som bor i Sverige med ett godkänt tillstånd gällande minst 12 månader ska folkbokföras i Sverige.

Följande gruppering av invandrings-skäl presenteras i rapporten:

1. Arbete
  - arbetsmarknad ej EU/EES-medborgare
  - arbetstagare EU/EES-medborgare
  - egna företagare EU/EES-medborgare
2. Studier
  - studerande ej EU/EES-medborgare
  - studerande EU/EES-medborgare
3. Flyktingar
  - konventionsflyktingar
  - skyddsbehövande
  - synnerligen ömmande omständigheter
  - tillstånd enligt tillfällig lag ej EU/EES-medborgare
  - övriga tillstånd, flyktingar ej EU/EES-medborgare
4. Anhöriga, flyktingar
  - anhöriga till flyktingar
5. Anhöriga, ej flyktingar
  - anhöriga till EU/EES-medborgare
  - anhöriga arbetsmarknad till ej EU/EES-medborgare
  - anhöriga till ej EU/EES-medborgare
  - adoptivbarn ej EU/EES-medborgare
6. Övriga
  - ej EU/EES-medborgare varaktigt bosatta i annat EU-land
  - tillräckliga medel EU/EES-medborgare
  - övriga tillstånd EJ EU/EES-medborgare
  - permanent uppehållsrätt
7. Uppgift saknas
  - består huvudsakligen av personer från Norden och EU.

Överensstämmelse mellan utbildning och yrke

För att beskriva överensstämmelse mellan utbildning och yrke används de regionala matchningsindikatorerna som utvecklats av Reglab i samarbete

med SCB.⁵⁰ Matchningsindikatorerna bygger på en kombination av en normativ och en statistisk metod. Den normativa metoden innebär att utbildningsinriktningar på förhand kan accepteras för vissa yrken, oavsett hur utbildningsfördelningen inom ett yrke ser ut i verkligheten. Den statistiska metoden tar i stället hänsyn till utbildningsfördelningen inom yrkena och värderar utbildningarna utifrån om de är över- eller underrepresenterade. Matchningsindikatorerna består av tusentals olika kombinationer av ungefär 120 utbildningsgrupper och 140 yrkesgrupper.

Matchningsindikatorerna består delas av ämnesmatchning och nivåmatchning. Ämnesmatchning anger hur väl utbildningens inriktning eller ämnesområde stämmer överens med yrkets ämnesområde och klassificeras enligt: *helt*, *delvis* eller *inte alls*. Nivåmatchning anger i stället hur väl utbildningsnivån stämmer överens med den utbildningsnivå som normalt krävs för yrket. Nivån kan vara rätt, för hög eller för låg i relation till ett visst yrke.

Genom att kombinera ämnesmatchning och nivåmatchning skapas matchningskategorier enligt matrisen nedan.

Utbildningsnivå	Utbildningsinriktning		
	Inriktning stämmer inte med yrket	Inriktning stämmer delvis med yrket	Inriktning stämmer helt med yrket
Lägre nivå än yrket normalt kräver	Inte matchade	Delvis matchade	Delvis matchade
Högre nivå än yrket normalt kräver	Inte matchade	Delvis matchade	Delvis matchade
Rätt nivå för yrket	Inte matchade	Delvis matchade	Helt matchade

Helt matchad innebär att utbildningens och yrkets ämnesinriktning bedöms stämma helt överens, samt att utbildningsnivån bedöms vara rätt för det aktuella yrket. *Delvis matchad* innebär antingen att ämnesinriktningen bedöms stämma helt överens, men att utbildningsnivån bedöms vara för hög eller för låg, eller att ämnesinriktningen bedöms stämma delvis överens, oavsett utbildningsnivå. *Inte matchad* innebär att det inte bedöms finnas någon uppenbar överensstämmelse alls mellan utbildningens och yrkets ämnesinriktning, oavsett utbildningsnivå. En utförlig beskrivning av de regionala matchningsindikatorerna ges i Reglab (2018), Reglab (2014) samt SCB (2018).

⁵⁰ Reglab är ett kunskapsforum för regional utveckling som består av Sveriges 21 regioner samt Vinnova och Tillväxtverket.

Intervjustudien

Studien bygger på sex djupintervjuer som genomförts under perioden februari-mars 2024. Intervjuerna har pågått i omkring 1 timme och fyra av dem har varit fysiska träffar och två har genomförts digitalt.

De intervjuade jobbar på, eller på uppdrag av, myndigheter som på olika sätt spelar roll för invandrade akademikers väg till arbete i Sverige. Intervjupersonerna har valts utifrån deras erfarenhet av att arbeta med frågorna och har hittats genom sökningar på webben, tidigare publiceringar och tips från både intervjupersoner och andra kontakter. Personerna representerar inte sina respektive arbetsplatser, utan bidrar genom sina erfarenheter med viktiga perspektiv som bidrar till inblick i systemets olika delar. Intervjupersonerna hålls anonyma, i syfte att nå ett så öppet samtal som möjligt.

Intervjuerna har utgått ifrån en semistrukturerad modell där några frågor varit gemensamma, med följdfrågor och fördjupning utifrån respektive persons kontext och erfarenhet. Intervjuerna har sedan transkriberats och analyserats med hjälp av tematisk kodning.

Övergripande intervjufrågor:

- *Hur upplever du att din myndighets/arbetsplats insatser fungerar för invandrade akademikers inträde på arbetsmarknaden?*
- *Hur upplever du att systemet fungerar i övrigt?*
- *Är det något som du sett i systemet som motverkar ett effektivt inträde på arbetsmarknaden?*
- *Vad upplever du är den största utmaningen för en invandrad akademiker som vill börja jobba med det hen har utbildning för?*

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlande organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 21 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Sacoförbunden samlar omkring 960 000 akademiker och närmar sig miljonen.

Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

